

Ministerstwo Rolnictwa
i Rozwoju Wsi

STRESZCZENIE SPRAWOZDANIA ROCZNEGO Z WDRAŻANIA PROGRAMU ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2014-2020 ZA ROK 2024

*przygotowane na podstawie art. 50 ust. 9 rozporządzenia Parlamentu
Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013¹*

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

¹Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego [...]

WSTĘP

Zawartość sprawozdania rocznego z realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020) została określona w *rozporządzeniu wykonawczym Komisji (UE) nr 808/2014 ustanawiającym zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)*.

Szczegółowa struktura sprawozdania, w tym zawartych w nim tabel, wynika z wytycznych Komisji Europejskiej.

Wszelkie dane dotyczą stanu na 31 grudnia 2024 r., jeśli nie zaznaczono inaczej.

Niniejsze streszczenie obejmuje skrót najważniejszych informacji zawartych w sprawozdaniu.

INFORMACJE NA TEMAT REALIZACJI PROGRAMU (ROZDZIAŁ 1 SPRAWOZDANIA)

PROW 2014-2020 został opracowany na podstawie przepisów Unii Europejskiej, w szczególności rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr:

- 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 oraz
- 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 roku ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące EFRR, EFS, FS, EFRROW oraz EFMiR,

a także aktów delegowanych i wykonawczych Komisji Europejskiej.

Podstawą prawną funkcjonowania PROW 2014-2020 w Polsce są:

- ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz. U. 2015 poz. 349, z późn. zm.), zwana dalej ustawą o PROW, oraz
- ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. 2015 poz. 378, z późn. zm).

PROW 2014-2020 został przyjęty decyzją wykonawczą Komisji Europejskiej z dnia 12 grudnia 2014 r.

Program jest finansowany z budżetu UE (Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich - EFRROW) i z krajowych środków publicznych.

Budżet Programu wynosi obecnie 18,2 mld euro, z czego 11,9 mld pochodzi ze środków EFRROW (w tym 945 mln z Europejskiego Funduszu Odbudowy - EIO - środki ukierunkowane na środowiskową i cyfrową transformację rolnictwa i obszarów wiejskich).

Z budżetu PROW 2014-2020 finansowane są również zobowiązania podjęte w ramach Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006 i Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Do końca 2024 r. w ramach PROW 2014-2020 **zakontraktowano 99% budżetu** Programu².

Do końca okresu sprawozdawczego **zrealizowano płatności w kwocie 70,58 mld zł (15,87 mld euro)**, co stanowi 87% zwiększonego budżetu Programu.

Ostatecznym terminem rozliczenia wydatków w ramach Programu jest 31 grudnia 2025 roku.

² Wartość uwzględnia zobowiązania z poprzednich okresów programowania.

PRIORYTETY I CELE SZCZEGÓŁOWE REALIZOWANE W RAMACH PROGRAMU

PRIORYTET 1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie i leśnictwie oraz na obszarach wiejskich (P1), w tym cele szczegółowe:

- 1A) *Wspieranie innowacyjności, współpracy i rozwoju bazy wiedzy na obszarach wiejskich*
- 1B) *Wzmacnianie powiązań między rolnictwem, produkcją żywności i leśnictwem a badaniami i innowacją, w tym do celów ulepszanego zarządzania środowiskiem i lepszych wyników*
- 1C) *Wspieranie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego w sektorach rolnictwa i leśnictwa*

Priorytet 1 jest priorytetem horyzontalnym. Nie posiada on odrębnego budżetu. Cele Priorytetu 1 są realizowane przez działania zaprogramowane w ramach innych priorytetów: M01 *Transfer wiedzy i działalność informacyjna*, M02 *Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem rolnym i usługi z zakresu zastępstw* oraz M16 *Współpraca*.

Realizacja celów Priorytetu 1:

Wskaźnik *Procent wydatków w ramach artykułów 14, 15 i 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 w odniesieniu do ogółu wydatków poniesionych w ramach PROW 2014-2020*

- zaplanowana wartość docelowa: 1,74% (została zmniejszona w 2024 r. w efekcie zmiany Programu)
- wartość osiągnięta do końca 2024 r.: 1,18%
- cel został zrealizowany w 68% (na ten wynik wpłynęła realizacja płatności w ramach działań M01, M02 i M16)

Wskaźnik *Łączna liczba operacji współpracy otrzymujących wsparcie w ramach działania dotyczącego współpracy (art. 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013) (grupy, sieci/klastry, projekty pilotażowe...)*

- zaplanowana wartość docelowa: 218 operacji
- wartość osiągnięta do końca 2024 r.: 392 operacje
- cel został zrealizowany w 180%

Wskaźnik *Łączna liczba uczestników szkolenia na podstawie art. 14 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013*

- zaplanowana wartość docelowa: 201 668
- wartość osiągnięta do końca 2024 r.: 101 052 (liczba uczestników szkoleń w ramach poddziałania *Wsparcie dla działań w zakresie kształcenia zawodowego i nabywania umiejętności*)
- cel został zrealizowany w 50% (realizacja celu jest mierzona na etapie zakończonych operacji)

PRIORYTET 2. Zwiększenie rentowności gospodarstw i konkurencyjności wszystkich rodzajów rolnictwa we wszystkich regionach oraz promowanie innowacyjnych technologii w gospodarstwach i zrównoważonego zarządzania lasami (P2), w tym cele szczegółowe:

2A) *Poprawa wyników gospodarczych wszystkich gospodarstw oraz ułatwianie restrukturyzacji i modernizacji gospodarstw, szczególnie z myślą o zwiększeniu uczestnictwa w rynku i zorientowania na rynek, a także zróżnicowania produkcji rolnej*

2B) *Ułatwianie wejścia rolników posiadających odpowiednie umiejętności do sektora rolnictwa, a w szczególności wymiany pokoleń*

Limit środków Priorytetu 2: środki ogółem **5,90 mld** euro, w tym środki EFRROW **3,79 mld** euro

Środki EFRROW zakontraktowane do końca 2024 r.: **95%**; środki wypłacone: **81%**

Realizacja celów Priorytetu 2:

Wskaźnik *Procent gospodarstw rolnych otrzymujących wsparcie z programu rozwoju obszarów wiejskich na inwestycje związane z restrukturyzacją lub modernizacją*

- zaplanowana wartość docelowa: 3,47%
- wartość osiągnięta do końca 2024 r.: 3,47% (wartość obliczona na podstawie liczby gospodarstw, które otrzymały płatności w ramach *Modernizacji gospodarstw rolnych – 52 354*)
- cel został zrealizowany w 100%

Wskaźnik *Procent gospodarstw rolnych korzystających z planów rozwoju działalności gospodarczej/ inwestycji dla młodych rolników otrzymujących wsparcie z programu rozwoju obszarów wiejskich*

- zaplanowana wartość docelowa: 1,78%
- wartość osiągnięta do końca 2024 r.: 1,79% (wartość obliczona na podstawie liczby gospodarstw, które otrzymały płatności w ramach *Premii dla młodych rolników – 27 026*)
- cel został zrealizowany w 101%

Działania realizowane w ramach Priorytetu 2:

- M01 *Transfer wiedzy i działalność informacyjna* – wybrane operacje w ramach poddziałań 1.1 *Wsparcie dla działań w zakresie kształcenia zawodowego i nabywania umiejętności* i 1.2 *Wsparcie dla projektów demonstracyjnych i działań informacyjnych* (cel szczegółowy 2A)
- M02 *Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem rolnym i usługi z zakresu zastępstw* (2A)
- M04 *Inwestycje w środki trwałe* - poddziałanie 4.1 - typ operacji *Modernizacja gospodarstw rolnych* – z wyłączeniem obszaru f (2A)
- M04 - poddziałanie 4.3 *Wsparcie na inwestycje związane z rozwojem, modernizacją i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa* – typ operacji *Scalanie gruntów* (2A)

- M06 Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej - poddziałanie 6.3 Pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej na rzecz rozwoju małych gospodarstw (Restrukturyzacja małych gospodarstw) (2A)
- M06 - poddziałanie 6.4 Wsparcie inwestycji w tworzenie i rozwój działalności pozarolniczej (Rozwój przedsiębiorczości - rozwój usług związanych z rolnictwem i leśnictwem) (2A)
- M06 - poddziałanie 6.5 Płatności na rzecz rolników kwalifikujących się do systemu dla małych gospodarstw, którzy trwale przekazali swoje gospodarstwo innemu rolnikowi (Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa) (2A)
- M21 Wyjątkowe tymczasowe wsparcie dla rolników, mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw szczególnie dotkniętych kryzysem związanym z COVID-19 (2A)
- M22 Nadzwyczajne tymczasowe wsparcie dla rolników i MŚP szczególnie dotkniętych wpływem rosyjskiej inwazji na Ukrainę (2A)
- M06 - poddziałanie 6.1 Pomoc w rozpoczęciu działalności gospodarczej na rzecz młodych rolników (Premie dla młodych rolników) (2B)

PRIORYTET 3. Wspieranie organizacji łańcucha żywnościowego, w tym przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych, dobrostanu zwierząt oraz zarządzania ryzykiem w rolnictwie (P3), w tym cele szczegółowe:

3A) Poprawa konkurencyjności producentów rolnych poprzez lepsze ich zintegrowanie z łańcuchem rolno-spożywczym poprzez systemy jakości, dodawanie wartości do produktów rolnych, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy producentów oraz organizacje międzybranżowe
 3B) Wspieranie zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem w gospodarstwach

Limit środków Priorytetu 3: środki ogółem **1,44 mld** euro, w tym środki EFRROW **0,93 mld** euro

Środki zakontraktowane do końca 2024 r., łącznie z zobowiązaniami z poprzednich okresów programowania: **108%** (przekroczenie limitu środków wynika z różnic kursowych; w działaniu M09 kwota zobowiązań jest prognozowana za okres 5 lat - faktyczna realizacja może ulec zmianie); środki wypłacone: **91%**³

Realizacja celów Priorytetu 3:

Wskaźnik *Procent gospodarstw rolnych otrzymujących wsparcie w ramach systemów jakości, rynków lokalnych i krótkich cykli dostaw oraz grup/organizacji producentów*

- zaplanowana wartość docelowa: 1,13%
- wartość osiągnięta do końca 2024 r.: 1,13% (wartość obliczona na podstawie liczby podmiotów w ramach działań M03 Systemy jakości... oraz M09 Tworzenie grup producentów... - łącznie 17 011)
- cel został zrealizowany w 100%

Wskaźnik *Procent gospodarstw rolnych uczestniczących w systemach zarządzania ryzykiem*

³ Ewentualne minimalne różnice w porównaniu do limitów wynikających z rozdziału 10 Programu wynikają z zastosowania przewidzianego przez Komisję Europejską mechanizmu elastyczności.

- zaplanowana wartość docelowa: 0,41% (została zmniejszona w 2024 r. w efekcie zmiany Programu)
- wartość osiągnięta do końca 2024 r.: 0,36% (wartość obliczona na podstawie liczby gospodarstw, które otrzymały płatności w ramach poddziałania 5.1 *Wsparcie inwestycji w środki zapobiegawcze...* oraz działania M17 *Zarządzanie ryzykiem* - łącznie 5 407)
- cel został zrealizowany w 87%

Działania realizowane w ramach Priorytetu 3:

- M01 *Transfer wiedzy i działalność informacyjna* – wybrane operacje w ramach poddziałów 1.1 *Wsparcie dla działań w zakresie kształcenia zawodowego i nabywania umiejętności* i 1.2 *Wsparcie dla projektów demonstracyjnych i działań informacyjnych* (cele szczegółowe 3A i 3B)
- M03 *Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych* (3A)
- M04 *Inwestycje w środki trwałe* - poddziałanie 4.2 *Wsparcie inwestycji w przetwarzanie produktów rolnych, obrót nimi lub ich rozwój* (*Przetwórstwo i marketing produktów rolnych*) (3A)
- M07 *Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich* - poddziałanie 7.4 - typ operacji *Inwestycje w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów* (3A)
- M09 *Tworzenie grup producentów i organizacji producentów* (3A)
- M14 *Dobrostan zwierząt* (3A)
- M16 *Współpraca* – wybrane operacje (3A)
- M05 *Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzanie odpowiednich środków zapobiegawczych* (3B)
- M17 *Zarządzanie ryzykiem* (3B)

PRIORYTET 4. Odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie ekosystemów związanych z rolnictwem i leśnictwem (P4), w tym cele szczegółowe:

4A) *Odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie różnorodności biologicznej, w tym na obszarach Natura 2000 i obszarach z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami, oraz rolnictwa o wysokiej wartości przyrodniczej, a także stanu europejskich krajobrazów*

4B) *Poprawa gospodarki wodnej, w tym nawożenia i stosowania pestycydów*

4C) *Zapobieganie erozji gleby i poprawa gospodarowania glebą*

Limit środków Priorytetu 4: środki ogółem **5,92 mld** euro, w tym środki EFRROW **3,92 mld** euro

Środki zakontraktowane do końca 2024 r. - łącznie z zobowiązaniami z poprzednich okresów programowania, wraz z płatnościami zaliczkowymi: **100%**; środki wypłacone: **97%**⁴

Realizacja celów Priorytetu 4:

Wskaźnik *Grunty rolne objęte umowami o zarządzanie przyczyniającymi się do poprawy różnorodności biologicznej (ha)* (cel szczegółowy 4A) + *poprawy gospodarki wodnej (ha)* (cel

⁴ Ewentualne minimalne różnice w porównaniu do limitów wynikających z rozdziału 10 Programu wynikają z zastosowania przewidzianego przez Komisję Europejską mechanizmu elastyczności

szczegółowy 4B) + poprawy gospodarowania glebą i/zapobieganiu erozji gleby (ha) (cel szczegółowy 4C)

- zaplanowana wartość docelowa: 2,03 mln ha
- wartość osiągnięta w 2024 r.: 1,16 mln ha⁵ (wsparcie w ramach działań M10 *Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne* i M11 *Rolnictwo ekologiczne*)
- cel został zrealizowany w 57%

Wskaźnik *Procent gruntów rolnych w ramach umów o zarządzanie wspierających różnorodność biologiczną lub krajobrazu*

- zaplanowana wartość docelowa: 10,92% (co odpowiada powierzchni 1,577 mln ha)
- wartość osiągnięta w 2024 r.: 5,52%⁶ (co odpowiada powierzchni 0,797 mln ha – wsparcie w ramach działania M10 *Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne*)
- cel został zrealizowany w 51%

Wskaźnik *Procent lasów/innych zalesionych obszarów w ramach umów o zarządzanie wspierających różnorodność biologiczną*

- zaplanowana wartość docelowa: 0,12% (co odpowiada powierzchni 10,81 tys. ha) (wartość została zmniejszona w 2024 r. w efekcie zmiany Programu)
- wartość osiągnięta do końca 2024 r.: 0,11% (co odpowiada powierzchni 10,07 tys. ha - wsparcie w ramach poddziałania 8.5 *Inwestycje zwiększające odporność ekosystemów...*)
- cel został zrealizowany w 93%

Wskaźnik *Procent gruntów rolnych w ramach umów o zarządzanie dotyczących poprawy gospodarki wodnej*

- zaplanowana wartość docelowa: 10,81% (co odpowiada powierzchni 1,562 mln ha)
- wartość osiągnięta w 2024 r.: 5,45%⁷ (co odpowiada powierzchni 0,788 mln ha - wsparcie w ramach wybranych pakietów działania M10 *Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne*)
- cel został zrealizowany w 50%

Wskaźnik *Procent gruntów rolnych w ramach umów o zarządzanie dotyczących poprawy gospodarowania glebą i/lub zapobiegania erozji gleby*

- zaplanowana wartość docelowa: 14,05% (co odpowiada powierzchni 2,03 mln ha)
- wartość osiągnięta w 2024 r.: 8,0%⁸ (co odpowiada powierzchni 1,161 mln ha - wsparcie w ramach wybranych pakietów działania M10 *Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne* oraz całego działania M11)
- cel został zrealizowany w 57%

Działania realizowane w ramach Priorytetu 4:

⁵ Wartości docelowe wskaźników, zgodnie z metodyką KE, zostały oszacowane w odniesieniu do areалу przewidywanego do objęcia wsparciem w kampanii 2022, wypłaconym co do zasady w 2023 r. Osiągnięte wartości dotyczą areалу, dla którego dokonano płatności (bez uwzględnienia płatności, dla których wypłacono jedynie zaliczki) w roku sprawozdawczym (2024). Wartości osiągnięte w 2024 r. są niższe niż w latach poprzednich, ponieważ rolnicy od 2022 r. kończą wieloletnie zobowiązania podejmowane w ramach Programu.

⁶ jw.

⁷ jw.

⁸ jw.

- M01 *Transfer wiedzy i działalność informacyjna* – wybrane operacje w ramach poddziałań 1.1 i 1.2 (cele szczegółowe 4A i 4B)
- M04 *Inwestycje w środki trwałe* - poddziałanie 4.1 - typ operacji *Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach Natura 2000* (4A)
- M08 *Inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywotności lasów* – poddziałanie 8.5 *Inwestycje zwiększające odporność ekosystemów leśnych i ich wartość dla środowiska* (4A i 4C)
- M10 *Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne* (4A, 4B i 4C)
- M13 *Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami* (4A)
- M04 *Inwestycje w środki trwałe* - poddziałanie 4.1, typ operacji *Inwestycje mające na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych / Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach OSN* (4B)
- M04 *Inwestycje w środki trwałe* - poddziałanie 4.3, typ operacji *Zarządzanie zasobami wodnymi* (4B)
- M11 *Rolnictwo ekologiczne* (4C)

PRIORYTET 5. Promowanie efektywnego gospodarowania zasobami i wspieranie przechodzenia w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu (P5), w tym cele szczegółowe:

5C) *Ułatwianie dostaw i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii, produktów ubocznych, odpadów i pozostałości oraz innych surowców nieżywnościowych dla celów biogospodarki*

5E) *Promowanie ochrony pochłaniaczy dwutlenku węgla oraz pochłaniania dwutlenku węgla w rolnictwie i leśnictwie*

Limit środków Priorytetu 5: środki ogółem **273,3 mln euro**, w tym środki EFRROW **173,9 mln euro**

Środki zakontraktowane do końca 2024 r. - łącznie z zobowiązaniami z poprzednich okresów programowania: **96%**; środki wypłacone: **86%**

Realizacja celów Priorytetu 5:

Wskaźnik *Grunty rolne i leśne objęte umowami o zarządzanie przyczyniającymi się do pochłaniania CO₂ i ochrony pochłaniaczy CO₂ (ha) (cel szczegółowy 5E) + Grunty rolne objęte umowami o zarządzanie w celu redukcji emisji gazów cieplarnianych lub amoniaku (ha) (cel szczegółowy 5D) + Grunty nawadniane, na których wprowadza się bardziej efektywne systemy nawadniające (ha) (cel szczegółowy 5A).*

- zaplanowana wartość docelowa: 4 800 ha (została zmniejszona w 2024 r. w efekcie zmiany Programu)
- wartość osiągnięta do końca 2024 r.: 4 731 ha (wsparcie w ramach poddziałania 8.1 *Zalesianie...*)
- cel został zrealizowany w 99%

Wskaźnik *Całkowita suma inwestycji na rzecz wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych*

- zaplanowana wartość docelowa: 50 mln euro (została zmniejszona w 2024 r. w efekcie zmiany Programu)
- wartość osiągnięta do końca 2024 r.: 15,62 mln euro (wartość obliczona na podstawie inwestycji w obszarze f *Zielona energia...* w ramach *Modernizacji gospodarstw rolnych*)
- cel został zrealizowany w 31%

Wskaźnik *Procent gruntów rolnych i leśnych objętych umowami o zarządzanie przyczyniającymi się do pochłaniania dwutlenku węgla i ochrony węgla*

- zaplanowana wartość docelowa: 0,02% (co odpowiada powierzchni 4 800 ha)
- wartość osiągnięta do końca 2024 r.: 0,0199% (co odpowiada powierzchni 4 731 ha - wsparcie w ramach poddziałania 8.1 *Zalesianie...*)
- cel został zrealizowany w 99%

Działania realizowane w ramach Priorytetu 5:

- M04 *Inwestycje w środki trwałe* - poddziałanie 4.1 - typ operacji *Modernizacja gospodarstw rolnych* – wyłącznie obszar f (cel szczegółowy 5C)
- M08 *Inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywotności lasów* – poddziałanie 8.1 *Zalesianie i tworzenie terenów zalesionych* (5E).

PRIORYTET 6. Promowanie włączenia społecznego, zmniejszania ubóstwa oraz rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich (P6), w tym cele szczegółowe:

6A) *Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw, a także tworzenia miejsc pracy*

6B) *Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich*

Limit środków Priorytetu 6: środki ogółem **3,91 mld** euro, w tym środki EFRROW **2,66 mld** euro ⁵

Środki zakontraktowane do końca 2024 r.: **99%**; środki wypłacone: **75%**

Realizacja celów Priorytetu 6:

Wskaźnik *Miejsca pracy stworzone w ramach projektów objętych wsparciem* (6A)

- zaplanowana wartość docelowa: 27 467 (została zwiększona w 2024 r. w efekcie zmiany Programu)
- wartość osiągnięta do końca 2024 r.: 14 269 (miejsca pracy utworzone w ramach poddziałania 6.2 *Pomoc na rozpoczęcie pozarolniczej działalności...*)
- cel został zrealizowany w 52% (realizacja celu jest mierzona na etapie zakończonych operacji)

Wskaźnik *Procent ludności wiejskiej objętej strategiami lokalnego rozwoju*

- zaplanowana wartość docelowa: 72,65%
- wartość osiągnięta do końca 2024 r.: 72,65% (wartość obliczona na podstawie liczby osób zamieszkujących obszar objęty lokalnymi strategiami rozwoju - 20,13 mln)
- cel został zrealizowany w 100%

Wskaźnik *Procent ludności wiejskiej korzystającej z ulepszonych usług / infrastruktury*

- zaplanowana wartość docelowa: 24,1%
- wartość osiągnięta do końca 2024 r.: 18,6% (wartość obliczona na podstawie liczby osób korzystających z efektów wdrażania działania M07 *Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich* - ok. 5,2 mln)
- cel został zrealizowany w 77%

Wskaźnik *Miejsca pracy stworzone w ramach projektów objętych wsparciem (LEADER)*

- zaplanowana wartość docelowa: 14 420
- wartość osiągnięta do końca 2024 r.: 20 995
- cel został zrealizowany w 146% (realizacja celu jest mierzona na etapie zakończonych operacji)

Działania realizowane w ramach Priorytetu 6:

- M06 *Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej* - poddziałanie 6.2 *Pomoc na rozpoczęcie pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich (Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej)* (cel szczegółowy 6A)
- M07 *Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich* - poddziałanie 7.2 *Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury (...)* (6B)
- M07 - poddziałanie 7.4 - typ operacji *Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej* (6B)
- M07 - poddziałanie 7.6 *Wsparcie badań i inwestycji związanych z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości(...)* (*Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego*) (6B)
- M19 *Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER* (6B)

INSTRUMENT FINANSOWY W FORMIE FUNDUSZU GWARANCJI ROLNYCH

W 2019 r. został utworzony Fundusz Gwarancji Rolnych (FGR) finansowany ze środków PROW 2014-2020, którego celem jest wsparcie gospodarstw rolnych i przedsiębiorstw przetwórczych w dostępie do finansowania. W jego ramach Bank Gospodarstwa Krajowego (za pośrednictwem banków kredytujących) udziela gwarancji stanowiących zabezpieczenie do 80% kwoty niespłaconego kapitału kredytu udzielonego przez bank kredytujący, a także (od 2020 r.) dopłat do oprocentowania kredytów obrotowych.

Kredyty z gwarancją FGR mogą być udzielane na finansowanie operacji w ramach *Modernizacji gospodarstw rolnych* (poddziałanie 4.1 / Priorytet 2 / cel 2A) oraz *Przetwórstwa i marketingu produktów rolnych* (poddziałanie 4.2 / Priorytet 3 / cel 3A).

W 2022 r. zwiększono dopłaty do oprocentowania z 2% do 5%.

Budżet instrumentu finansowego wynosi 118,2 mln euro.

ARiMR zrealizowała na rzecz BGK płatności na łączną kwotę 545 mln zł. Wszystkie płatności zostały dokonane przed rokiem sprawozdawczym.

W ramach pierwszego obrotu środków banki kredytujące wsparły 10 631 ostatecznych odbiorców, udzielając 14 574 kredytów na łączną kwotę 2 707,3 mln zł, dla których BGK udzielił gwarancji oraz dopłat do oprocentowania.

Łączna kwota wkładów wsparcia z programu udzielonych ostatecznym odbiorcom wyniosła: 533,4 mln zł, w tym kwota gwarancji do kredytów 485,5 mln zł, a kwota dopłat do oprocentowania - 47,9 mln zł.

Przy uwzględnieniu drugiego obrotu środków, łącznie udzielono kredytów na kwotę 3 057,3 mln zł. Wysokość wsparcia udzielonego ostatecznym odbiorcom wyniosła 628,5 mln zł, w tym 549,85 mln zł tytułem gwarancji oraz 78,7 mln zł w ramach dopłat do oprocentowania kredytów.

Szczegółowe dane kwotowe dotyczące realizacji instrumentu finansowego zostały przedstawione w rozdziale 10 sprawozdania.

STAN REALIZACJI PROW 2014-2020 NA 31 GRUDNIA 2024 R.

Działanie / typ operacji		Limit środków [zł] *	Zawarte umowy / wydane decyzje (czynne)**			Zrealizowane płatności					Limit środków [euro]
Kod	Nazwa	ogółem	liczba	kwota [zł]	% limitu	liczba benefi- cjentów	kwota [zł]		kwota [euro]	% limitu UE	ogółem
				ogółem			ogółem	EFRROW	ogółem	ogółem	
1	Transfer wiedzy i działalność informacyjna	203 947 180,5	65	201 457 966,7	98,8%	24	136 042 480,1	86 563 829,5	30 744 510,8	66,1%	46 499 757,0
1.1	Wsparcie kształcenia zawodowego i nabywania umiejętności		62	106 829 144,3		23	78 882 406,3	50 192 874,5	17 673 102,8		
1.2	Wsparcie na demonstracje i działania informacyjne		3	94 628 822,4		2	57 160 073,8	36 370 955,0	13 071 407,9		
2	Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem rolnym i usługi z zakresu zastępstw	477 540 599,9	131	489 335 000,3	102,5%	29	382 471 370,6	243 366 531,7	84 942 693,2	79,4%	107 000 519,0
2.1	Świadczenie kompleksowej porady dla rolnika		88	456 392 846,8		17	362 870 866,6	230 894 731,4	80 673 934,6		
	Świadczenie kompleksowej porady dla właściciela lasu										
2.3	Wsparcie na szkolenia doradców		43	32 942 153,6		12	19 600 503,9	12 471 800,3	4 268 758,6		
3	Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych	184 185 721,3	3 419	170 776 510,6	92,7%	10 664	138 414 530,5	88 073 059,4	31 384 208,3	74,7%	42 004 400,0
3.1	Zobowiązania 2007-2013 i 2014-2020		3 318	32 375 136,3		10 599	31 660 134,2	20 145 238,6	7 291 122,4		
	Zobowiązania 2014-2020		3 318	9 803 403,1		2 444	9 088 401,0	5 782 919,2	2 063 037,4		
	Zobowiązania 2007-2013			22 571 733,2		8 305	22 571 733,2	14 362 319,4	5 228 085,0		
3.2	Wsparcie na przeprowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych		101	138 401 374,3		66	106 754 396,2	67 927 820,9	24 093 085,9		
4	Inwestycje w środki trwałe	17 350 823 939,8	64 190	16 286 345 366,5	93,9%	48 163	12 577 754 236,5	8 201 924 405,4	2 819 472 953,7	72,2%	3 919 009 185,0
4.1	Modernizacja gospodarstw rolnych	10 973 319 866,2	52 844	10 013 422 140,5	91,3%	43 906	8 682 764 686,5	5 524 843 012,9	1 947 565 633,8	78,8%	2 470 933 224,0
	Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach Natura 2000	415 863 561,1	2 773	414 152 794,8	99,6%	2 580	401 289 314,0	349 423 672,6	89 911 817,6	97,3%	93 298 335,0
	Inwestycje mające na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych	587 804 248,1	6 412	555 638 387,4	94,5%	4 549	375 495 128,4	343 543 817,7	83 477 521,7	66,1%	132 738 894,0
4.2	Przetwórstwo i marketing produktów rolnych	3 132 223 088,4	1 455	3 086 346 692,8	98,5%	1 020	2 446 505 430,7	1 556 711 398,7	548 041 223,8	77,5%	707 312 899,0
4.3	Scalanie gruntów	1 846 190 842,6	185	1 883 738 172,0	102,0%	55	671 699 676,9	427 402 503,5	150 476 756,8	35,6%	422 980 512,0
	Zarządzanie zasobami wodnymi	395 422 333,5	521	333 047 179,1	84,2%	0	0,0	0,0	0,0	0,0%	91 745 321,0
	w tym beneficjent - PGW Wody Polskie		15	130 570 520,0		0	0,0	0,0	0,0	0,0%	30 539 482,0
	w tym beneficjenci - gminy		506	202 476 659,1		0	0,0	0,0	0,0	0,0%	63 538 886,0

Działanie / typ operacji		Limit środków [zł] *	Zawarte umowy / wydane decyzje (czynne)**			Zrealizowane płatności					Limit środków [euro]
Kod	Nazwa	ogółem	liczba	kwota [zł]	% limitu	liczba benefi- cjentów	kwota [zł]		kwota [euro]	% limitu UE	ogółem
				ogółem			ogółem	EFROW	ogółem	ogółem	
5	Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzanie odpowiednich środków zapobiegawczych	444 910 675,6	6 262	429 492 751,4	96,5%	5 298	391 077 711,8	247 628 758,7	86 526 448,1	86,9%	99 046 174,0
5.1	Inwestycje zapobiegające zniszczeniu potencjału produkcji rolnej		5 610	394 533 869,4		4 744	358 043 978,4	226 609 396,7	79 083 525,6		
5.2	Inwestycje odtwarzające potencjał produkcji rolnej		652	34 958 882,0		561	33 033 733,4	21 019 362,1	7 442 922,5		
6	Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej	13 739 011 121,0	121 697	13 424 818 038,7	97,7%	123 382	12 264 297 688,2	7 803 772 603,9	2 729 493 256,9	87,2%	3 073 075 831,0
6.1	Premie dla młodych rolników	3 379 383 937,3	26 087	3 330 800 000,0	98,6%	27 026	3 264 530 000,0	2 077 220 439,0	730 367 008,2	96,4%	757 471 231,0
6.2	Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej	3 123 930 271,5	17 000	2 976 650 000,0	95,3%	17 356	2 723 800 000,0	1 733 153 940,0	599 029 618,9	86,5%	692 377 347,0
6.3	Restrukturyzacja małych gospodarstw	4 343 134 778,4	71 440	4 286 400 000,0	98,7%	73 691	4 068 612 000,0	2 588 857 815,6	905 108 957,0	93,4%	969 252 603,0
6.4	Rozwój przedsiębiorczości - rozwój usług rolniczych	2 882 303 953,2	6 599	2 820 852 541,3	97,9%	5 073	2 197 376 627,0	1 398 190 735,6	492 655 571,9	69,5%	651 577 793,0
6.5	Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa	10 258 180,6	571	10 115 497,4	98,6%	570	9 979 061,2	6 349 673,7	2 332 101,0	97,3%	2 396 857,0
7	Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich	10 102 849 228,9	6 643	10 086 156 017,1	99,8%	2 250	7 012 100 803,7	4 645 369 680,6	1 596 306 797,5	64,3%	2 313 455 964,0
7.2	Budowa lub modernizacja dróg lokalnych		3 043	4 213 839 224,4		1 359	2 852 859 939,7	1 815 274 769,2	660 854 262,4		
	Gospodarka wodno-ściekowa		2 456	5 036 152 920,5		1 418	3 387 138 833,9	2 338 806 394,2	762 400 635,3		
7.4	Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej		856	531 608 685,3		628	479 928 484,4	305 378 491,2	107 056 211,5		
	Inwestycje w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów		213	260 735 804,0		208	249 543 779,2	158 784 705,9	56 427 008,6		
7.6	Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego		75	43 819 383,0		75	42 629 766,6	27 125 320,2	9 568 679,6		
8	Inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywotności lasów	1 114 878 037,4	29 019	1 075 026 776,9	96,4%	19 078	1 006 540 833,0	640 460 467,8	228 893 600,9	90,1%	254 089 060,0
8.1	Zalesianie i tworzenie terenów zalesionych		27 195	1 065 798 520,0		18 622	997 312 129,3	634 588 252,8	226 863 120,5		
8 - w tym	Zobowiązania 2014-2020		27 138	1 114 820 000,0		2 878	113 523 724,5	72 234 916,4	25 704 381,7		
	Zobowiązania 2007-2013		57	419 307 000,0		9 466	413 075 361,5	262 838 975,8	94 141 026,2		
	Zobowiązania 2004-2006			531 671 520,0		7 896	470 713 043,3	299 514 360,7	107 017 712,6		
	Inwestycje zwiększające odporność ekosystemów leśnych i ich wartość dla środowiska		1 824	9 228 256,9		1 357	9 228 703,7	5 872 215,0	2 030 480,4		
9	Tworzenie grup producentów i organizacji producentów	1 160 898 205,0	772	1 287 463 622,6	110,9%	1 504	1 110 838 088,1	706 298 921,4	250 783 670,2	95,5%	262 416 420,0
w tym	Zobowiązania 2014-2020		772	1 009 118 763,3		748	839 583 190,1	533 699 438,9	187 806 528,1		
	Zobowiązania 2007-2013			278 344 859,3		756	271 254 898,1	172 599 482,5	62 977 142,1		

Działanie / typ operacji		Limit środków [zł] *	Zawarte umowy / wydane decyzje (czynne)**			Zrealizowane płatności				Limit środków [euro]	
Kod	Nazwa	ogółem	liczba	kwota [zł]	% limitu	liczba benefi- cjentów	kwota [zł]		kwota [euro]	% limitu UE	ogółem
				ogółem			ogółem	EFRROW	ogółem	ogółem	
10	Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne	8 500 478 185,2	613 849	8 608 881 742,1	101,3%	122 921	8 477 786 929,5	5 394 392 790,1	1 913 401 085,5	99,7%	1 919 664 08,0
10 - w tym	Zobowiązania 2014-2020		470 123	7 065 976 919,1		94 411	6 934 721 690,7	4 412 558 278,6	1 555 971 210,3		
	Zobowiązania 2007-2013		143 726	1 542 904 823,0		57 610	1 543 021 122,0	981 806 440,0	357 419 310,8		
	Zobowiązania 2004-2006					1	44 116,8	28 071,5	10 564,4		
11	Rolnictwo ekologiczne	3 752 817 371,7	161 806	3 849 338 431,0	102,6%	34 309	3 677 155 484,2	2 339 772 129,7	831 186 104,1	97,9%	849 068 117,0
11 - w tym	Zobowiązania 2014-2020		121 848	3 288 300 000,0		24 003	3 116 117 053,3	1 982 783 726,3	701 327 532,4		
	Zobowiązania 2007-2013		39 958	561 038 431,0		17 901	561 038 431,0	356 988 403,4	129 858 571,7		
13	Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami	12 503 829 053,9	7 002 478	12 475 345 017,5	99,8%	1 099 811	12 511 691 190,6	8 468 249 787,0	2 818 700 014,3	100,1%	2 817 028 425,0
13 - w tym	Zobowiązania 2014-2020		7 001 669	12 471 341 477,2		1 099 732	12 509 265 924,2	8 466 706 592,7	2 818 133 804,5		
	Zobowiązania 2007-2013 (część kamp. 2014)		809	4 003 540,3		812	2 425 266,4	1 543 194,3	566 209,9		
14	Dobrostan zwierząt	973 459 373,1	136 649	969 962 906,1	99,6%	57 965	970 852 195,2	669 054 171,3	210 724 916,2	99,7%	211 340 000,0
16	Współpraca	726 562 973,8	437	742 115 555,0	102,1%	349	487 913 593,9	260 013 222,4	108 249 336,4	55,8%	163 644 108,0
17	Zarządzanie ryzykiem	15 290 292,5	1 423	15 451 051,9	101,1%	903	14 858 268,0	9 454 308,8	3 369 713,3	97,1%	3 470 000,0
19	Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER	4 265 521 579,2	31 292	4 317 007 136,0	101,2%	24 192	4 214 556 763,9	2 635 784 644,2	952 306 046,1	97,0%	964 653 465,0
19.1	Wsparcie przygotowawcze		603	59 640 000,0		334	59 798 460,0	38 049 760,1	13 630 497,8		
19.2	Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju		30 098	3 431 698 845,0		24 106	3 373 998 295,0	2 111 553 511,7	762 798 410,8		
19.3	Wdrażanie projektów współpracy		318	194 925 328,8		284	170 390 384,6	98 544 524,0	38 085 792,3		
19.4	Wsparcie kosztów bieżących i aktywizacji		273	630 742 962,1		274	610 369 624,4	387 636 848,5	137 791 345,3		
20	Pomoc techniczna	2 114 251 210,3	1 937	1 785 939 668,7	84,5%	43	1 620 275 429,0	1 030 980 925,4	363 526 419,1	76,0%	478 137 978,0
21	Wyjątkowe tymczasowe wsparcie dla rolników i MŚP szczególnie dotkniętych kryzysem związanym z COVID-19	1 198 799 811,4	180 303	1 198 849 966,9	100,0%	180 340	1 199 187 395,2	763 042 532,9	267 027 232,4	100,0%	266 943 558,0
22	Nadzwyczajne tymczasowe wsparcie dla rolników i MŚP szczególnie dotkniętych wpływem rosyjskiej inwazji na Ukrainę	578 725 477,3	30 137	578 594 815,0	100,0%	30 137	578 724 815,0	368 242 599,8	122 722 661,3	100,0%	122 722 815,0
	Renty strukturalne	1 107 286 400,9		1 259 806 059,8	113,8%	53 466	1 259 806 059,8	801 610 222,1	298 022 333,5	113,6%	262 285 099,0
RAZEM - z wyłączeniem instrumentów finansowych		79 971 074 438,8	8 392 509	79 252 164 400,8	99,1%	1 313 368	70 032 345 866,7	45 404 055 592,0	15 747 784 001,6	86,0%	18 057 323 616,0
RAZEM - z uwzględnieniem instrumentów finansowych - łączny limit środków		80 516 066 438,8		79 797 156 400,8	99,1%		70 577 337 866,7	45 750 834 001,5	15 866 015 317,1	86,1%	18 175 554 933,0

* Szacunkowe limity przeliczone wg kursu 4,3100 - kurs EBC z przedostatniego dnia roboczego Komisji Europejskiej miesiąca poprzedzającego miesiąc, dla którego dokonuje się wyliczenia limitu alokacji środków (28.11.2024 r.).

** W przypadku działań wieloletnich: 3.1,8,9,10,11 i Renty strukturalne - kwota oraz % wykorzystania środków odnoszą się do szacowanych wypłat dla beneficjentów, którzy podjęli zobowiązania w ramach PROW 2004-2006, PROW 2007-2013 oraz PROW 2014-2020 i które mogą być finansowane w ramach budżetu PROW 2014-2020.

POSTĘPY W REALIZACJI PLANU EWALUACJI (ROZDZIAŁ 2 SPRAWOZDANIA)

W 2024 roku zrealizowane zostały dwa badania ewaluacyjne. Poniżej przedstawiono streszczenie ustaleń z tych badań.

1. Ewaluacja działania *Tworzenie i rozwój grup producentów i organizacji producentów rolnych finansowanych w ramach PROW 2014-2020*

Efekty i skuteczność działania PROW 2014-2020 *Tworzenie i rozwój grup producentów i organizacji producentów rolnych* zostały ocenione pozytywnie. Analiza zmian legislacyjnych wprowadzanych w okresie wdrażania wykazała, że zmiany te nie wpłynęły znacząco na skuteczność realizacji działania. Beneficjenci, warunki pomocy i sposób wyboru operacji zostały określone w sposób trafny i pozostały spójne z założeniami przez cały okres programowania.

Do oceny skuteczności i wpływu netto wsparcia wykorzystano dane FADN oraz metodę Propensity Score Matching (PSM), która pozwala porównać gospodarstwa uczestniczące w działaniu z podobnymi, które nie brały w nim udziału. Ewaluatorzy podkreślili jednak, że analizując wyniki analizy należy mieć na uwadze, że choć metoda dobrze wskazuje kierunek wpływu, może nie oddawać w pełni jego siły, ponieważ nie uwzględnia wszystkich czynników zewnętrznych.

W zbiorowości gospodarstw, których właściciele byli członkami grup uznanych z uwagi na produkty i grupy produktów zwierzęcych lub pochodzenia zwierzęcego, zmiany wartości produkcji i kosztów ogółem w latach 2016-2022 przekładały się na przyrosty wartości dodanej brutto i netto, a ostatecznie na wzrost dochodów z gospodarstwa i zysku finansowego netto. Jednocześnie przyrost wskaźnika wartości dodanej brutto spowodowany uczestnictwem w interwencji był na niższym poziomie względem dochodu z gospodarstwa i zysku finansowego netto, a to świadczy o znacznym i odmiennym wpływie na grupę docelową i kontrolną innych czynników nieuwzględnionych w badaniu. Tak więc, pomimo statystycznej istotności zmian dla wskaźnika rentowności ogółem i kapitału własnego, wykazane ich przyrosty mogły zostać spowodowane uczestnictwem w grupach producentów rolnych („zwierzęcych”) wynikających ze zmiany wartości aktywów i kapitału własnego oraz innymi czynnikami, które w prowadzonym badaniu uznajemy za zakłócające. Można jednak stwierdzić, że udział w grupach producentów rolnych uznanych z uwagi na produkty zwierzęce przyczyniał się do poprawy efektywności finansowej jej członków.

W przypadku zbiorowości gospodarstw rolnych, których właściciele byli członkami grup producentów uznanych z uwagi na produkty lub grupy produktów roślinnych lub pochodzenia roślinnego efekty były wyraźniejsze i bardziej jednoznaczne. Wzrosły wszystkie kluczowe wskaźniki finansowe, a różnice względem grupy kontrolnej były istotne statystycznie. To pokazuje, że działanie miało silny i pozytywny wpływ na efektywność tych gospodarstw. Stwierdzono, że udział w grupach producentów rolnych uznanych z uwagi na produkty roślinne przyczyniał się do poprawy efektywności finansowej jej członków, a siła tego oddziaływania była istotna.

Ponadto stwierdzono, że formuła wsparcia grup producentów i organizacji przez okres 5 lat, bazująca na poziomie uzyskanych przychodów ze sprzedaży produktów lub grup produktów przez członków, dla których grupy/organizacje są powoływane, stopniowo się wyczerpuje. Wynika to z faktu, że zmniejsza się liczba potencjalnych uczestników – właścicieli gospodarstw ewentualnie

zainteresowanych współpracą, ale jeszcze nieuczestniczących dotychczas w tego typu przedsięwzięciach – przyszłych beneficjentów pośrednich. Powstaje również problem kontynuacji działania uznanych grup i organizacji po okresie subsydiowania. Ze względu na potencjalnie słabą siłę impulsu rynkowego dla formalnego współdziałania (przewagę korzyści transakcyjnych nad kosztami transakcyjnymi, między innymi spowodowanymi utrzymaniem grupy) powstaje problem trwałości wspieranych organizacji.

2. Trwałość gospodarstw rolnych korzystających z inwestycji finansowanych z udziałem środków EFRROW – wybrane problemy teoretyczne i metodologiczne

Badanie koncentruje się na ocenie wpływu inwestycji finansowanych z udziałem środków EFRROW (PROW 2007-2013 oraz PROW 2014-2020) na trwałość gospodarstw rolnych. Wykonawca badania przedstawił również szeroką analizę teoretyczną podejścia środowiska naukowego do badania aspektów trwałości.

Wyniki badań w zakresie oceny trwałości inwestycji wspieranych w ramach EFRROW są niejednoznaczne. Badania wykazały, że bezsprzecznie wzrosły proste wskaźniki ekonomiczne (produkcja, dochód, wartość dodana), jednak bardziej złożone miary (np. rentowność, efektywność aktywów) pomimo pozytywnego wzrostu nie zawsze potwierdzają wpływ netto wsparcia. W niektórych przypadkach sytuacja beneficjentów była gorsza niż w grupie kontrolnej, co epizodycznie może wynikać z nieoptymalnego wykorzystania środków lub też czynników zewnętrznych, które w badaniu nie mogły być uchwycone. Bardziej złożone wskaźniki trwałości, takie jak zrównoważony wzrost kapitału własnego czy konkurencyjność wykazują poprawę, choć nie zawsze istotną statystycznie. Oznacza to, że wsparcie może sprzyjać rozwojowi gospodarstw, ale jego wpływ jest zróżnicowany i zależny od kontekstu. Leasing może częściowo zastępować kredyty i dotacje, ale dane na ten temat są ograniczone - brak danych w systemie FADN utrudnia ocenę jego wpływu. Konieczne jest przemyślenie strategii rozwoju rolnictwa w kontekście szerszych wyzwań gospodarczych i strukturalnych. W obliczu niskiej stopy inwestycji w Polsce i rosnących kosztów prowadzenia działalności, polityka rolna powinna bardziej wspierać inwestycje modernizacyjne i innowacyjne. Potrzebne jest również holistyczne podejście do oceny inwestycji, uwzględniające różne źródła finansowania (dotacje, kredyty, leasing).

W obszarze metodycznym stwierdzono, że w dalszym stopniu należy rozwijać narzędzia analityczne do pomiaru efektywności inwestycji, uwzględniające ryzyko i niepewność. Wskazana jest większa integracja danych ilościowych i jakościowych (np. opinie rolników) w przyszłych ewaluacjach.

DZIAŁANIA PODJĘTE W CELU ZAPEWNIENIA JAKOŚCI I SKUTECZNOŚCI WDRAŻANIA PROGRAMU (ROZDZIAŁ 3 SPRAWOZDANIA)

W celu możliwie najpełniejszego wykorzystania środków, instytucja zarządzająca, na podstawie przeprowadzonych analiz ich wykorzystania w poszczególnych działaniach, przygotowała propozycje zmian Programu w zakresie realokacji środków pomiędzy działaniami – zmiany uwzględniały stan realizacji poszczególnych działań, w tym powstałe oszczędności w tych spośród nich, w których zakończono proces kontraktacji, a także przewidywane poziomy płatności w poszczególnych działaniach.

W 2024 roku opracowano dwie propozycje realokacji. Propozycje te były następnie opiniowane i zatwierdzane przez Komitet Monitorujący PROW 2014-2020.

Pierwsza, zaakceptowana przez Komisję Europejską w dniu 28 czerwca 2024 r., obejmowała przesunięcie środków m.in. na *Modernizację gospodarstw rolnych* - obszar D (poddziałanie 4.1), *Inwestycje mające na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego* (poddziałanie 4.1), *Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej* (poddziałanie 6.2) oraz *Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne* (działanie M10).

Kolejna propozycja realokacji została przekazana do Komisji Europejskiej w grudniu 2024 r. Obejmowała ona zwiększenie budżetu działań M07 *Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich*, M11 *Rolnictwo ekologiczne*, M09 *Tworzenie grup producentów i organizacji producentów*, M10 *Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne* oraz M05 *Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzanie odpowiednich środków zapobiegawczych*.

Komisja Europejska zaakceptowała powyższą zmianę już po zakończeniu okresu sprawozdawczego.

Aby umożliwić beneficjentom działania M07 *Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich* zawarcie umów w terminie pozwalającym na zrealizowanie inwestycji do września 2025 r., instytucja zarządzająca zwróciła się w grudniu 2024 r. do Ministra Finansów, jeszcze przed uzyskaniem akceptacji Komisji Europejskiej dla ww. realokacji środków Programu, o zgodę na nadkontraktację środków w tym działaniu na kwotę 44,7 mln euro środków EFRROW (48,5 mln euro środków publicznych). Minister Finansów wyraził zgodę na powyższe rozwiązanie już po zakończeniu okresu sprawozdawczego.

W związku ze zmianami limitów środków w ramach poszczególnych instrumentów wsparcia, w 2024 r. trzykrotnie nowelizowano rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie wysokości limitów środków dostępnych w poszczególnych województwach lub latach w ramach określonych działań lub poddziałań Programu. Jednocześnie wydłużono terminy na wezwanie do zawarcia umowy o przyznaniu pomocy wnioskodawców, których wnioski oczekują na dostępność limitu środków, tak aby umożliwić zawarcie umów z wszystkimi wnioskodawcami spełniającymi warunki przyznania pomocy mieszczącymi się w limicie, co z kolei przyczyni się do pełniejszego wykorzystania środków.

W ramach kilku zakresów wsparcia (m.in. działanie M16 *Współpraca*, typ operacji *Zarządzanie zasobami wodnymi*, poddziałanie 19.2 *Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju*), w celu umożliwienia maksymalnie dużej liczbie beneficjentów zrealizowanie operacji w pełnym zakresie, wydłużono terminy na zakończenie operacji i złożenie wniosków o płatność.

W roku sprawozdawczym przeprowadzono kolejne nabory wniosków o przyznanie pomocy. Jednocześnie w dalszym ciągu monitorowano postęp obsługi wniosków w ramach instrumentów, dla których termin rozpatrywania upłynął bądź niebawem upłynie. Zgodnie z harmonogramem obsługi wniosków, ARiMR przekazywała instytucji zarządzającej dane dotyczące obsługi tych wniosków w cyklach cotygodniowych.

Przeprowadzane były ostatnie nabory wniosków w działaniach, w których pozostały jeszcze dostępne środki, a jednocześnie możliwe było zrealizowanie projektów (operacji) i ich rozliczenie przed końcem 2025 r., w tym w instrumentach wsparcia, które zostały uruchomione w końcowym okresie realizacji Programu - *Zarządzaniu zasobami wodnymi* (kolejne nabory dla gmin przeprowadzone zostały w większości województw) oraz *Zarządzaniu ryzykiem* (kolejne dwa nabory ogólnopolskie).

W 2024 r. odbyło się jedno posiedzenie Komitetu Monitorującego (w dniu 26 czerwca w Białymstoku). Na posiedzeniu tym przyjęto uchwałę w sprawie zatwierdzenia sprawozdania z wdrażania Programu za poprzedni rok.

Ponadto Komitet przyjął w procedurze pisemnej (dozwolonej w przypadku spraw niecierpiących zwłoki oraz spraw o charakterze techniczno-formalnym) dwie uchwały dotyczące zmian Planu finansowego PROW 2014-2020 (szczegółowo opisanych powyżej).

ROZPOWSZECHNIANIE INFORMACJI O PROGRAMIE (ROZDZIAŁ 4 SPRAWOZDANIA)

Podczas realizacji operacji objętych dwuletnim Planem operacyjnym KSOW na lata 2024-2025 zapewniono upowszechnienie informacji o PROW 2014-2020, w tym o Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich.

Upowszechnianie informacji o PROW 2014-2020 było realizowane na podstawie rozporządzenia wykonawczego Komisji UE nr 808/2014 z dnia 17 lipca 2014 r., strategii komunikacji PROW 2014-2020 oraz książki wizualizacji znaku PROW 2014-2020. Podstawową formą przekazywania informacji były konferencje, warsztaty, szkolenia i spotkania informacyjne, podczas których dystrybuowano materiały informacyjno-promocyjne dotyczące Programu.

Utrzymywany był kontakt ze środkami masowego przekazu: telewizją, radiem, prasą, w szczególności emisja audycji radiowych w krajowych i regionalnych rozgłoszeniach radiowych oraz wątków na temat PROW 2014-2020 w programach i audycjach telewizyjnych w krajowych stacjach.

Informacje dotyczące PROW 2014-2020 udzielane były podczas ogólnopolskich i lokalnych imprez o charakterze rolniczym, targów, wydarzeń plenerowych – w formie stoisk informacyjnych, podczas których dystrybuowano materiały informacyjne i promocyjne.

Wszystkie jednostki regionalne prowadziły strony internetowe poświęcone PROW 2014-2020.

W serwisach można było znaleźć informacje dotyczące: aktualności, założeń programowych, legislacji krajowej i unijnej, ogłoszeń o naborach wniosków, informacji o procedurach wypełniania wniosków oraz informacji o szkoleniach z zakresu PROW 2014-2020, a także nowej perspektywy finansowej.

Na portalu www.ksow.pl oraz na kanałach KSOW w mediach społecznościowych zamieszczano zaproszenia i informacje o inicjatywach na terenie UE, dotyczących obszarów wiejskich, w tym też realizowanych w ramach Programu. Publikowano również przykłady projektów realizujących priorytety PROW, sfinansowanych ze środków Programu, a także opisy i relacje z działań realizowanych w ramach planu operacyjnego jednostki centralnej KSOW. Zamieszczane informacje przygotowywane były tak, by jednoznacznie wskazywać na źródło finansowania inicjatyw.

Działania informacyjne prowadzone były również przez kontakt bezpośredni w punktach informacyjnych PROW 2014-2020. Jednostki regionalne w 2024 r. udzieliły w tych punktach ponad 57 tysięcy konsultacji. Przykładowo w województwie lubelskim dotarcie do szerszej grupy odbiorców w celu zapewnienia upowszechniania Programu możliwe było dzięki ponownemu uruchomieniu mobilnego punktu informacyjnego. Udało się przekazać informacje około tysiącu osobom na temat Programu oraz przeprowadzić dystrybucję materiałów promocyjnych. Punkt mobilny został oznaczony logotypami zgodnie z księgą wizualizacji znaku PROW 2014-2020.

Zapewniano upowszechnienie informacji o Programie, w tym o KSOW, w sposób dostosowany do sposobu realizacji operacji. Do informowania i rozpowszechniania informacji o pomocy otrzymanej z EFRROW zgodnie z warunkami określonymi w księdze wizualizacji znaku PROW 2014-2020 zobowiązywano w umowach wykonawców poszczególnych zadań.

Dodatkowo, jednostki wdrażające przekazywały informacje także we własnym zakresie, np. poprzez udostępnianie banerów/roll-upów/plakatów opatrzonych logotypami zgodnie z księgą wizualizacji

znaku PROW 2014-2020 oraz przekazywanie informacji ustnej w trakcie realizacji operacji, np. konferencji, szkoleń, wyjazdów, a także zamieszczaniu informacji na portalu KSOW.

Sposób informowania o źródle finansowania i wkładzie finansowym UE był uzależniony od rodzaju operacji i różnorodności wykorzystywanych nośników, m.in.:

- wydarzenia plenerowe (targi, wystawy, dożynki itp.) oznakowane przez ekspozycje roll-upów/banerów/plansz zawierających wymagane logotypy, ponadto informacja o wsparciu ze środków EFRROW była przekazywana przez pracowników obsługujących stoiska,
- spotkania informacyjne/szkolenia/konferencje/warsztaty/wyjazdy oznakowane były zgodnie z wymogami, przez ekspozycje wymaganej wizualizacji w salach, oznakowanie prezentacji, list obecności oraz innych materiałów informacyjnych przeznaczonych dla uczestników,
- audycje radiowe zawierały odwołanie słowne, audycje telewizyjne opatrzone były planszą z odpowiednimi logotypami i odwołaniem słownym,
- materiały informacyjne/materiały informacyjno-promocyjne/roll-upy/artykuły prasowe oraz materiały informacyjne dotyczące poszczególnych operacji zawierały odpowiednie logotypy oraz slogan i odwołanie słowne,
- materiały promocyjne zawierały odpowiednie logotypy oraz slogany.

Przy realizacji działań w zależności od rodzaju operacji i typu nośnika zamieszczano następujące informacje:

- wymagane logotypy (tj. co najmniej UE, KSOW, PROW 2014-2020) oraz slogan „Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa Inwestująca w obszary wiejskie,
- wymagane logotypy i odwołanie słowne: *Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa Inwestująca w obszary wiejskie* Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi; Projekt/audycja/materiał/ publikacja opracowana przez....; Projekt/audycja/publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach pomocy technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

ROZDZIAŁY 5-9

W SPRAWOZDANIU ROCZNYM ZA 2024 ROK NIE SĄ WYPEŁNIANE

SPRAWOZDANIE Z WDRAŻANIA INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH (ROZDZIAŁ 10 SPRAWOZDANIA)

Dane zawarto w sprawozdaniu w formie tabelarycznej w formacie ustalonym przez Komisję Europejską.

ZAŁĄCZNIK DOTYCZĄCY MONITOROWANIA – TABELE WSKAŹNIKÓW (ROZDZIAŁ 11 SPRAWOZDANIA)

Dane zawarto w sprawozdaniu w formie zestawu tabel w formacie ustalonym przez Komisję Europejską.